

Menetyksen ulottuvuudet ensimmäisen vuoden opiskelijoiden covid-19-arjessa

SANNA AALTONEN

Menetystä on yhteiskuntatieteissä tarkasteltu tavallisesti läheisen kuolemaan liittyvänä, surua tuovana tragediana, mutta yhtä lailla yksilö voi menettää opiskelumotivaationsa tai mahdollisuuden luoda ystävyyssuhteita. Nina R. Jacoby (2015) jakaa menetyskokemukset kolmeen ryhmään: ihmisuhteisiin, statukseen (terveys, työ) ja (im)materiaalisiin asioihin (paikat, ihanteet) liittyvät menetykset. Covid-19-pandemian aiheuttamat menetykset ovat pahimmillaan voineet liittyä läheisen kuolemaan, mutta myös työpaikan, taloudellisen turvallisuuden tai sosiaalisten kontaktien menettämiseen (Sirrinen ym. 2021). Abstraktilla tasolla voi puhua myös normaalin tai kontrollin menettamisestä, jotka ihmisryhmien kohdalla merkityksellistyvät eri tavoin (mt.). Opiskelijat on julkisessa keskustelussa nostettu erityisryhmäksi, jonka hyvinvointia pandemiaan liittyvät menetykset ovat erityisesti heikentäneet (THL 2021).

Tässä pieneen ryhmähaastatteluaineistoon perustuvassa kirjoituksessa tarkastelen opiskelijoiden kokemuksia pandemian varjostamasta opiskelusta menetyksen sosiologian (*sociology of loss*) viitekehyksessä. Haastattelut ovat osa viiden eurooppalaisen yliopiston yhteistä ”Student life during covid-19” -tiedonkeruuta.¹ Suomen aineis-

to kerättiin Itä-Suomen yliopistossa, ja tiedonkeruun yhteisten periaatteiden mukaisesti haastatteluihin kutsuttiin ensimmäisen vuoden yhteiskuntatieteiden ja sosiaalityön opiskelijoita. Fuksin kokemuksia värittivät opintojen aloittaminen ja yliopistoelämään tutustuminen erityisjärjestelyjen kautta, lähinnä etänä.

Sinänsä asetelma on nurinkurinen: valtaosalla fukseista ei ole aiempaa kokemusta yliopistossa opiskelemisesta tai tutkinto-opiskelijan asemasta, joten miten he voivat menettää jotakin, jota heillä ei ole. Yliopisto-opintojen aloittaminen on kuitenkin merkittävä kilpailullinen ja investointeja vaativa siirtymä, ja tätä kautta voi olettaa, että jokaisella opintonsa aloittavalla on latautuneita odotuksia opiskelusta ja opiskelijaelämästä. Siirtymässä on kysymys isoista muutoksista, kuten uudesta statuksesta ja identiteetistä sekä mahdollisesti myös kotoa pois muuttamisesta (esim. Walther 2006). Vaikka covid-19 ei estä siirtymiä tapahtumasta, niiden sisältö ja luonne on toisenlainen kuin on totuttu odottamaan. Menetys tarkoittaa siten menetettyjä mahdollisuuksia opiskelun aloittamiseen liittyvien kokemusten ja ihmisuhteiden kannalta. Jäsenmän opiskelijoiden kokemuksia neljän menetyksen ulottuvuuden kautta, joita ovat materiaalisuus, tieto, politiikka ja käytännöt. Jaottelu on lainattu Rebecca Elliottilta (2018), joka on pohtinut ulottuvuuksien kautta sitä, mitä menetämme ilmastonmuutoksen myötä ja millaisia muutoksen mahdollisuuksia menetyksen kautta avautuu. Pyrkimyksenä on laventaa sosiologista ymmärrystä opiskelijoiden tilanteesta ja tarjota opiskelijoiden psyykkistä hyvinvointia tarkastelevien tutkimusten rinnalle näkökulmia sekä opiskelun arkeen (materiaalisuus, käytännöt) että opiskeluarkea laajempaan keskusteluun (tieto, politiikka). Lisäksi Elliottin huomio siitä, että

¹ Tiedonkeruuta koordinoi Antwerpenin yliopisto, joka vastasi myös kansainvälisestä kyselytutkimuksesta ”Covid-19 International Student’s Well-being Study” (C19 ISWS) (Tampereen yliopisto ym. 2021; Van de Velde ym. 2021). Haastatteluissa kysyttiin, mitkä olivat opiskelijoiden odotukset ja mitä tosiasiaa tapahtui, miten he kokivat koulutukselliset ja asumiseen liittyvät siirtymät sekä integroitumisen yliopistoelämään, miten he kokivat tulleen kohdelluksi yliopiston, hallituksen ja median taholta ja olivatko he kokeneet pandemian vaikuttaneen motivaatioonsa opiskella. Aineisto on kooltaan pieni, johon vaikutti osaltaan se, että haastattelukutsu pystyttiin lähettämään vasta lukuvuoden lopulla. Kahteen Zoom-sovelluksen kautta toukokuussa 2021 tehtyyn ryhmähaastatteluun osallistui Itä-Suomen yliopiston kummaltakin kampukselta yhteensä kahdeksan opiskelijaa. Haastattelujen yhteenlaskettu aika oli 3,5 tuntia.

menetykset voivat olla ambivalentteja pätee myös covid-19-pandemiaan. On ilmeistä, että osa pandemian aiheuttamista menetyksistä vaikuttaa haitallisesti yksilön hyvinvointiin ja aiheuttaa surua, mutta osalle opiskelijoista muuttunut tilanne avaa uusia mahdollisuuksia.

Menetyksen materiaalisuus

Kenties keskeisin pandemian aiheuttama vaikutus opiskelijoiden hyvinvointiin liittyy tilallisuuteen ja siihen, että materiaaliset tilat ovat vaihtuneet virtuaalisiksi. Lähiopetus ei tietenkään ole automaattisesti parempaa kuin etäopetus, mutta erilaista se on, ja jotkut tilallisuuden muutokset ovat näyttäytyneet opiskelijoiden puhutilan kaventumisena.

Semmoinen asia, mikä harmitti, oli keskustelun vähyys. Kuitenkin opiskelee yhteiskuntatieteilä ja ois kaivannut enemmän sitä. Oli aina puhetta luennolla, että nyt saa keskustella, mutta kynnys laittaa mikki päälle Zoomissa on paljon isompi kuin että olet siellä luokassa.

Kampusten tyhjentymistä voi ajatella paikan menetyksenä, joka ei koske vain opetustiloja, vaan myös kirjastoja, ruokaloita ja läpikulkutiloja. Menetyksellään ulkopuolelle ja koskee osittain myös opiskelijoiden suosimia julkisia tiloja tai jopa kokonaista paikkakuntaa silloin, jos muutto opiskelupaikkakunnalle on pandemian takia lykätty. Paikan menetyksellä on materiaallinen mutta myös relationaalinen ja ajallinen ulottuvuus. Opetuksen aika-tilapolut kytkeytyvät ihmissuhteisiin ja ajasta ja paikasta riippumattoman etäopetuksen myötä myös suhdetta opettajiin ja opiskelutovereihin rakennetaan uudenaikaisessa tilanteessa. Etäopetus tarkoitti monelle haastattelulle etäisyyttä myös ihmissuhteissa. Tavallaan tätä osattiin jo odottaa ennen opintojen alkua: ”Sitä oli jo asennoitunut siihen, että sitä ollaan kotona, opiskellaan, eikä tutustuta toisiin.” Yksi haastatteluun osallistuneista pohti, että vaikka yliopisto-opiskelun itsenäisyys oli tiedossa, hänet yllätti se, kuinka omilleen kaikki lopulta jäivät opiskelujensa kanssa ja kuinka etäopetus tarkoitti myös epävirallisen sosiaalisen tuen puuttumista. Hänelle asia konkretisoitui niin, että kuukausi opintojen aloittamisen jälkeen hänet pudotettiin opintojaksolta siksi, että hän oli unohtanut palauttaa kurssilla vaaditun esittelytehtävän määräaikaan mennessä. Opiskelija mietti, että näin ei olisi käynyt, jos vertaistukea olisi ollut saatavilla.

Siinä alussa oli tosi vaikea jotenkin hahmottaa kun niitä opintojaksoja oli tosi monta ja sitten kun ei osannut pelata silloin vielä Moodlen kanssa ja ei jotenkin osannut aikatauluttaa silleen hirveen hyvin. Ja sitten kun ei ollut mitään semmoisia lähiluentoja, missä olisi voinut jutella jonkun toisen opiskelijan kanssa, joka olisi sitten ehkä vaikka muistuttanut, että hei että oletteko te tehnyt tätä. Sitten mä lensin sieltä opintojaksolta kokonaan pois sen takia. Mä olin silloin ihan valmis heittämään hanskat tiskiin, että en mä tuu selviin tästä, en mä opi näitä asioita ja en mä muista tehdä näitä yksin. Tietyllä tavalla myös minua ärsytti tosi paljon, koska oisko nyt voinut vähän sääliä, kun oli kumminkin vasta kuu-kauden ollut. Mutta se oli tosi kova paikka silloin syyskuun lopussa. Tavallaan siinä huomasi, että se ei vastannut yhtään sitä odotusta, kun silleen kumminkin oletettiin, että sitten olisi semmoista sosiaalisista seura, jonka kanssa käydä näitä asioita läpi ja vähän niinku yhdessä opetella.

Tässä esimerkissä covid-19-tilanne ei vaikuttanut opintojakson opettajan suhtautumiseen aikarajoihin, mutta se vaikutti siihen, että opiskelun rutiinien ja aika-tilapolkujen sisäistämiseen sai huonosti vertaistukea. Samaa pohdittiin toisessa ryhmähaastattelussa, jossa kaivattiin ”sparrauskaiveria” opintojen arkisiin kysymyksiin.

Nämä opintoihin liittyvät valinnat ja ratkaisut, ettei oo ketään keneltä kysyä. Olisi [lähiopetusta] niin silloin tulisi aina kysytyä, että oletteko miettinyt [esseen] aiheita ja mitä olette ajatellut ja miten pitkällä olette. Että me ollaan nyt siinä mielessä täysin omassa kuplassa.

Yliopistoon kuulumista voi ajatella kahdella tavalla: akateemiseen yhteisöön kuulumisena ja opiskelijayhteisöön liittymisenä. Opiskelupaikan saaminen oli tärkeä ja ylpeyttä herättävä saavutus, ja akateemiseen maailmaan pääsi jotenkin kiinni kirjojen ja esseiden kirjoittamisen kautta. Silti opiskelijaidentiteetti oli vielä hakusessa. Etäopetuksesta puuttuvat arkiset siirtymät tilasta toiseen, tauot ja odottelut, joiden aikana lähiopetuksessa voi vaihtaa kuulumisia ja kysyä muilta neuvoja. Haastateltavat pohtivat, että luentojen välit tarjoavat ”luonnollisia” mahdollisuuksia luoda yhteyksiä, myös eri ikäisten opiskelijoiden kesken, joiden elämänpiirit saattavat muuten olla eriytyneitä. Samalla pienet arkiset kohtaamiset vaikuttavat opiskelijaidentiteetin vahvistumiseen. Verkossa toteutettavassa opetuksessa opiskelijaehtoista yhteisyyttä vahvistavia tiloja ja aikataksuja avautui vain harvoin, mutta jos niitä oli, ne jäivät mieleen. Ryhmätyöt olivat tällaisia ja opiskelijat muistelivat naureskellen yhteisen kurssin virtuaalisissa huoneissa teetettyjä ryhmätöitä, jotka he olivat hoitaneet nopeasti alta pois ja keskittyneet sen

jälkeen ”yleiseen hölöttämiseen”. Vertaistuen kaipuu oli siis myös niillä aikuisopiskelijoilla, jotka eivät ikänsä ja elämäntilanteensa takia olleet kiinnostuneet vapaa-aikana tapahtuvasta opiskelijatoinnasta.

Paikan menettämisen ambivalenttisuudesta kertoo se, että sen kautta opiskelijoille avautui enemmän mahdollisuuksia rakentaa omannäköisiä opiskelun aika-tilapolkuja omassa kuplassaan: ”Se on ollut tosi hyvä, että pystyy luomaan oman aika-aulun, jonka mukaan pyörittää arkea.” Yksi koki, että oli pystynyt panostamaan opiskeluun ”ihan viimesen päälle”, toinen oli huomannut, että opiskelu ei vie kaikkea aikaa ja oli hankkinut opiskelujen ohheen osa-aikatyön. Vaikka alussa oli ollut vaikeuksia löytää rytmiiä ja ”pitää pakka kasassa”, kevääseen mennessä etäopiskeluun oli totuttu siinä määrin, että mahdollinen paluu kampukselle seuraavana syksynä aiheutti ristiriitaisia tunteita. Toisaalta sitä odotettiin innolla ja toisaalta taas mietitytti aika-tilapolkujen uudelleenrakentelun hankaluus. Paikasta ja myös ajasta vapaa opiskelu ja opiskelutapojen vaihtoehtoisuus ja rinnakkaisuus näyttäytyivät saavutettuina mahdollisuuksina, joiden toivottiin säilyvän tulevaisuudessakin.

Menetyksen tieto

Tiedon tarve kansalaisten covid-19-pandemian vaikutuksista koettuun hyvinvointiin on kasvanut pandemian edetessä. Yhteiskunnallisessa keskustelussa on korostettu sitä, että kaikkia koskettavassa pandemiatilanteessakin kansalaisryhmät ovat erilaisessa asemassa ja pandemia on osaltaan syventänyt eriarvoisuutta (esim. Helske ym. 2021). Opiskelijat ovat olleet erityisen mielenkiinnon kohteena ja covid-19-pandemian aiheuttamista menetyksistä ja niiden vaikutuksista opiskelijoiden hyvinvointiin on verraten paljon tuoretta tutkimustietoa. Opiskelijoille suunnatut kyselytutkimukset (esim. Holzer ym. 2021; Tampereen yliopisto 2021) ovat korostaneet paikan ja kohtaamisten menetyksestä juontuvia ongelmia, kuten ahdistusta, masennusta, psyykkisiä oireita ja kuormittuneisuutta. Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (THL 2021) mukaan kolmasosa opiskelijoista voi huonosti ja tarvitsee tukea.

Tutkimustiedon tuottaminen ja opiskelijoiden ongelmien esille tuominen on ollut tärkeää, mutta kyselytutkimusten rakentama kokonaiskuva peit-

tää näkyvistä opiskelijoiden moninaisuuden ja on ristiriidassa yksilön arkitiedon kanssa. Perinteisesti yliopisto-opintojen aloittaminen on nähty lukiota seuraavana siirtymänä, johon saattaa kasautua muitakin muutoksia: omaan asuntoon ja uudelle opiskelupaikkakunnalle muuttaminen sekä uusien sosiaalisten verkostojen rakentaminen. Kuitenkin aloittavien opiskelijoiden, erityisesti tämän tiedonkeruun kohderyhmässä sosiaalityötä opiskelevien, joukossa on myös niitä, joilla on takanaan ikävuosia, työuraa, avoimen yliopiston opintoja ja/tai yhdelle paikkakunnalle juurtunut perheellinen elämä. Tätä kautta opiskelijoiden joukossa on myös niitä, joilla on paljon enemmän arkea tukevia kiinnekohtia kuin niillä, jotka rakentavat arkeaan opiskelu edellä.

Ryhmähaastatteluihin osallistuneet kuuluivat pikemminkin siihen kahteen kolmasosaan, joihin korona oli kyllä vaikuttanut, mutta joita ei ollut nostettu kyselytutkimusten otsikoihin. Vaikka haastateltavat olivat kokeneet yksinäisyyttä ja eristäytyneisyyttä, he olivat siitä onnekkaita asemassa, että heillä oli myös tukiverkkoja. Opiskelijoista ja heidän menetyksistään esiin nostettu tutkimustieto ja sen nostattama huoli oli haastateltavien näkökulmasta ymmärrettävää, vaikka arkitieto ei välttämättä vastannut tutkimuksissa annettua kuvaa: opiskelutovereiden ahdistus ei ollut tullut kenellekään vastaan henkilökohtaisesti. Tämä oli toisaalta ymmärrettävää, sillä tutortoiminnan lähitapaamisten jälkeen opiskelijat olivat saattaneet tavata toisiaan lähinnä ryhmätöissä ja ”ei varmaan kukaan siinä tilanteessa avaudu”. Joku myös huomautti, että opiskelijoiden ongelmista on puhuttu pitkän aikaa, joten kaikki ei välttämättä johdu pelkästään koronasta. Yleisellä tasolla tutkimustiedon nostattama huoli opiskelijoista tuntui jo hie-man suhteettomalta.

En mä kaipaa, että opiskelijoita olisi pitänyt sillee erityisesti paapoa. Ehkä myös oma opiskeluala vaikuttaa silleen. Näkee jotenkin niin paljon niitä, jotka oikeasti on tietyllä tavalla, ehkä pahemmassa tilanteessa ja lapsiperheitä ja vanhuksia tai muita, jotka sitten oikeesti on kärsinyt tosi tosi paljon (...) että jos jotakin pitää nostaa jalustalle, niin ei ainakaan meitä.

Joo, komppaan edellistä puhujaa, että jos puhutaan yliopiston opiskelijoista siis aikuisista korkealla toimintakyvyllä varustetuista ihmisistä, niin mun mielestä on ollut jopa enemmän semmoista yleistä keskustelua opiskelijoiden hyvinvoinnista kuin ehkä nyt on perustelutakaan.

Yhdeksi vertailukohdaksi otettiin lukiolaiset, joiden kokemat menetykset olivat hyvin tiedossa. Se, että lukiolaiset eivät pandemiarajoitusten takia voineet viettää vanhojen päivää tai penkkareita, tuntui erityisen epäoikeudenmukaiselta. Fuksi-vuoden riitit olivat nekin vanhempien opiskelijoiden puheiden perusteella olleet laimeampia kuin tavallisesti, mutta niiden sisällöt eivät olleet samalla lailla institutionalisoituneita ja odotettuja kuin lukiossa.

Opiskelijoita on julkisessa keskustelussa nostettu esiin tavoilla, joita englanninkielisessä tutkimuksessa on havainnollistettu käsiteparilla ”at risk” ja ”as risk”. Myös opiskelijoita on sekä säälity että syytely: yhtäältä heidän hyvinvoinnistaan on kyselytutkimusten perusteella oltu korostetun huolissaan, ja toisaalta heidän väitetty välinpitämättömyytensä kokoontumisrajoituksille on nähty lähiympäristöä uhkaavana toimintana. Vaikka opiskelijoiden sosiaalisten kontaktien menetykset tunnistettiin melko hyvin, yksittäisten opiskelijajuhlien ja niistä seuranneiden tartuntaryppäiden sensaationhakuinen uutisointi ärsytti. Joissakin uutisissa opiskelijoiden reaktiot menetyksiin kyseenalaistettiin niin, että heidän tulkittiin kapi-noivan alkoholinkäytön rajoituksia vastaan, vaikka kyse haastattelun opiskelijan näkökulmasta oli nimenomaan sosiaalisten kontaktien kaipuusta.

Varsinkin jossain mediassa puhutaan siitä, kun opiskelijoita vituttaa, kun ei pääse ryppäämään, mutta kun ei se ole se alkoholin nauttiminen se juttu siinä, vaan se kaikki muu, että sä näet niitä muita ihmisiä voit puhua niitten kanssa, ja saat uusia ystäviä.

Menetyksistä tuotettu tieto on siten aina kehystetty tietyllä tavalla, jossa jotkut menetykset ja reaktiot näyttävät olevan kuin toiset.

Menetyksen politiikka

Menetyksen tieto ja politiikka kytkeytyvät tiiviisti yhteen, sillä se, mitä opiskelijoiden menetyksistä tiedetään ja miten niistä puhutaan, vaikuttaa siihen, mitä niille ajatellaan voitavan tehdä ja kenen vastuulla on toimia. Covid-19-pandemian kanssa eläminen on tarkoittanut lukuisia kansallisia ja alueellisia säännöksiä, suosituksia ja rajoituksia, joilla on pyritty ohjailemaan kansalaisten materiaalista arkea. Yliopistot ovat soveltaneet niitä oppilaitoksissa alueellisen tautitilanteen mukaisesti ja soveltamisessa on saattanut olla myös tiedekunta- tai oppiainekohtaisia eroja. Itä-Suomen

yliopiston yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa pyrittiin syyslukukauden 2020 alkaessa kiinnittämään erityistä huomiota ensimmäisen vuoden opiskelijoihin ja heidän kiinnittymiseensä yliopistoyhteisöön. Heille tarjottiin mahdollisuutta osallistua kampuksilla opintoihin orientaatioon ja tutorryhmän toimintaan sekä joiltain osin myös lähiopetukseen terveysturvallisella tavalla. Poikkeusolojen opetuksessa toisilta opettajilta löytyi joustoa ja ymmärrystä, kun taas toiset saattoivat tulkita ohjeita ja aikarajoja tiukasti kuten aiemmin esitelty opiskelijan kokemus osoitti. Opiskelijoiden tavoittamisen ja tukemisen tärkeydestä keskusteltiin paljon yliopiston sisällä ja voikin olettaa, että yliopistoyhteisössä oltiin käytännön opetustyön kautta hyvin perillä opiskelijoihin osuneiden menetysten luonteesta ja laajuudesta. Tätä kautta yliopiston johtoa myöten pystyttiin myös sanoittamaan huoli ja tarjoamaan tukea ymmärrettävällä tavalla, minkä ainakin jotkut olivat myös noteeranneet.

Siis hän [professori] on ollut aivan ihana, kun se on aina lähettänyt Yammeriin [sisäinen viestikanava], että miten teillä menee fuksit. Että tuli ihan semmoinen lämmin olo, kun se siellä kerran huhuili, että miten menee ja onko jotain ongelmia. (...) Ja sit just näistä tietotoreista [rehtoreiden ja hallintojohtajan verkossa pitämät infotilaisuudet] on saanut sen kuvan, että pyritään kanavat pitää auki ja että yliopisto haluaa kuunnella opiskelijoita. Että ainakin tullut itselle semmoinen fiilis, että kyllä oikeesti huolta kannetaan että mitenkä menee.

Huolen sanoittamisen lisäksi yliopistolla kerrottiin maaliskuussa 2021 konkreettisista satsauksista opiskelijoiden hyvinvointiin palkkaamalla uusi opintopsykologi, hyvinvointikoordinaattoreita sekä ottamalla yhteyttä kaikkiin tutkinto-opiskelijoihin (UEF 2021). Haastateltavien kiittelemä konkreettinen kädenojennus opiskelijoille oli myös se, että yliopistorakennusten auloissa oli jatkuvasti maskeja tarjolla kaikille vierailijoille.

Opiskelijoista on kannettu huolta myös valtakunnan tasolla. Samoihin aikoihin, kun yliopistolla tiedotettiin uusista satsauksista, tiede- ja kulttuuriministeri Annika Saarikko sai eduskunnassa vastattavakseen kirjallisen kysymyksen opiskelijoiden hyvinvoinnin tukemisesta etäopiskelun aikana. Hän kuvaili vastauksessaan rahoitusta ja hankkeita, joilla asiaan voitaisiin puuttua. (Eduskunta 2021.) Hallituksen taholta tulevat sympatian osoitukset opiskelijoita kohtaan saattoivat kuitenkin tuntua tyhjiltä ja loukkaavilta.

Erehdyin kuuntelemaan sitä, kun opiskelijat sai lähettää kysymyksiä hallitukselle, niin siis sehän oli ihan kauhea. Se Annika Saarikko oli vähän silleen, että no koettakaa nyt jaksaa ja on varmasti vaikeaa juuri nyt. Siitä tuli ihan uutisissakin juttua, että opiskelijat oli ollut ihan tosi pettyneitä, et no ei tässä nyt oikein jaxuhalit auta. Aivan pöyristyttävää, että just esimerkkejä tai niinku mitään konkreettisia vastauksia pystytty antaa.

Yliopistoissa pyritään usein kuuntelemaan opiskelijoiden toiveita muun muassa pitämällä yhteyttä ainejärjestöön. Uudet opiskelijat olivat ainakin syksyllä kuitenkin uuden äärellä, joten menetyksen ennakointi, järjestäytyminen ja paremman covid-politiikan vaatiminen yliopistolta ei ollut välttämättä heille helppoa. Vaikka menetykset olivat luonteeltaan kollektiivisia, jaettuun kohtaloon reagoitiin sosiaalisten kontaktien niukkuuden takia paljolti omassa kuplassa. Covid-19-pandemian erityislaatuisuus teki myös vaikeaksi esittää toiveita tai ratkaisuja. Kaiken kaikkiaan opiskelijoilta löytyi ymmärrystä yliopiston ja hallituksen koronapolitiikkaa kohtaan.

Mulla ei ole ainakaan yliopistostakaan siis mitään valittamista ja vähän sama mikä hallituksesta muutenkin, että musta tuntuu, että kaikki on tehnyt parhaansa minä ovat voineet.

Menetyksen käytännöt

Opiskelijoiden käytännön reaktiot menetyksiin ovat vaihdelleet elämäntilanteen mukaan. Vanhemmat, perheelliset tai opiskelupaikkakunnalle jo juurtuneet ovat ottaneet rajoitukset vastaan tyyneesti tai mahdollisesti jopa tyytyväisinä siitä, että poikkeusolot ja siirtyminen etäopetukseen ovat lisänneet mahdollisuuksia suunnitella omaa ajankäyttöä. Keskustelun ja kohtaamisten kaipuuta on lievitetty etäopetuksessa niillä tavoilla, jotka opettajat ovat mahdollistaneet. Yksi käytännön sanelema reaktio varsinkin alkuvaiheessa oli epätietoisuuden sietäminen. Jonkinlainen epätietoisuus on aina läsnä opintojen alkaessa, mutta covid-19-pandemia korosti sitä ja hankaloitti tuen saamista. Aiemmin tuli jo esille vertaistuen puute ja haastateltavista tuntui, ettei myöskään ammuenssilla vaikuttanut olevan tarpeeksi resursseja ”vastata fuksien surullisiin kysymyksiin”. Tutoreiden johdolla uusia opiskelijoita ryhmäytetään ja pyritään kiinnittämään yliopisto- ja opiskelijajärjestöön. Tutortoiminta saikin haastateltavilta kiitosta, mutta olosuhteet huomioon ottaen se näyttäytyi liian lyhyenä.

Se eka viikko oli ihan kiva ja todellakin tarpeellinen, mutta sitten se tosiaan loppu. Oon samaa mieltä siitä, että se loppu niinku seinään että sitten ei ollut enää oikein mitään. Ja sitten jos oli vaikka tuutoriryhmän kesken virtuaalisia ryhmäytymisiä, niin ne oli mun mielestä jotenkin hankalia. Sosiaalinen vuorovaikutus jossain Zoom-alustalla on kuitenkin niin erilaista ja sitten jos on paljon vieraita ihmisiä ja sitten semmoinen paine vielä että nyt pitäisi niinku tutustua, niin se oli jotenkin epämiellyttävää.

Orientaatioviikko oli siis hyvä alku yhteyksien luomiselle muihin opiskelijoihin, mutta sen jälkeen järjestetyt tapaamiset tai virtuaaliset kahvilta Zoomissa eivät innostaneet: ”Tylsä ajatuskin nää kahvilat!” Yksi haastateltavista huomautti, että miehenä hän koki verkossa lähestymisen hankalaksi väärintulkintojen takia. Muutamilla ei ollut ehtinyt syntyä lainkaan tuttavuuksia, joiden kanssa olisi voinut olla vapaa-ajalla, mutta sellaiselle ei elämäntilanteesta johtuen ollut välttämättä pakottavaa tarvea. Toisille muutamia tuttavuuksia oli ehditty solmia orientaatioviikolla: ”Kolme kaveria ja sitten oon pitänyt niistä kiinni.” Menetyksen ennakoiminen ruokki joillakin erityistä aloitteellisuutta kasvokkaiden verkostojen luomiseen. Yhteinen kahvittelutuokio järjestyi niin, että samassa ryhmätyössä ollut opiskelija otti yhteyttä Instagramin kautta. Opiskelupaikkakunnalle vasta muuttanut haastateltava kertoi, että ”pakotti itseään saamaan kavereita”, koska muuten ei olisi jaksanut opiskeluelämää yksin. Oma-aloitteisuudesta ja aktiivisuudesta kertoo se, että yhteyksiä alettiin rakentaa Whatsappissa jo ennen tutorryhmän varsinaista tapaamista ja niitä jatkettiin, kun tutortoiminta loppui.

Mä en siis tiennyt paikkakunnasta yhtään mitään, olin muuttanut siinä viikonloppuna niin sitten mä laitoin siihen [Whatsapp-ryhmään] että voidaanko nähdä. Ja sitten siellä tuli monet muutkin, että joo nähdään ja sitten meitä oli yhtäkkiä semmoinen 10 hengen porukka siinä ja sitten me lähdettiin sinne meidän epäviralliseen tapahtumaan kaikki ja sitten siellä me niin kuin löydyttiin yhteen. (...) Me käytiin baareissa yhdessä silloin kun ne oli auki se ensimmäinen kuukausi, niin me osallistuttiin kaikkiin tapahtumiin. (...) Niin piti vielä lisätä, että mun mielestä se oli kanssa niinku tosi hienosti ku se lähti sieltä yliopiston tapahtumista, mut sit me pystyttiin itse kehittämään sitä. Kun meni kaikki sitten kiinni tai ei ollut mitään yliopistotapahtumia tai mitään, niin sit me silti jatkettiin sitä että nähdään. Niin se oli kyllä kiva.

Voi ajatella, että pandemia vaikutti positiivisesti affektiiviseen ilmapiiriin, joka tuki ystävyyden muotoutumista ja koossapysymistä (Maddrell 2020), mutta se vaati myös aloitteellisuutta, johon kaikilla ei välttämättä ollut energiaa tai kykyä.

Lopuksi

Covid-19-pandemia on tarkoittanut opiskelijoille materiaalisia menetyksiä, jotka ovat heijastuneet arkeen, ihmissuhteisiin ja opiskelun käytäntöihin. Fuksien kokemusten tarkastelu ulottuvuussien kautta tekee näkyväksi arkisten kasvokkaisen kohtaamisten merkityksen ei vain arjen jakamisessa, vaan myös opintoihin kiinnittymisessä ja opiskelun mielekkyyden löytämisessä. Tampereen yliopiston (2021) opiskelijoiden kokemuksia kartoittavassa raportissa todettiin, että opiskelijat, jotka kehittivät itselleen ”covid-19 normaaliit” -arkirutiinit, kertoivat pärjänneensä suhteellisen hyvin arjen ja opintojen yhteensovittamisessa. Tämä kuvaa myös haastatteluun osallistuneita, mutta ensimmäisen vuoden opiskelijoina heidän asemansa oli erityinen. He rakensivat arkeaan siirtymässä, jossa päätepiste, yliopisto-opiskelijaksi asettuminen, näyttäytyi epämääräisenä ja etäi-

senä. Muutokseen joutui sopeutumaan enemmän tai vähemmän kuplassa, irrallaan muista, mikä teki siitä ajoittain raskasta.

Elliott (2018) esittää, että jaettu kokemus menetyksistä yhdistää ja lisää empatiaa toisia kohtaan. Opiskelijat olivat toki tietoisia, että muut opiskelijat jakavat heidän kokemuksensa, mutta heillä oli rajalliset mahdollisuudet jakaa kokemukseensa arjessa ja julkisuudessa opiskelijoiden tilanteesta annettu kuva näyttötyi yksipuolisena ja viinoutuneena. Opiskelussa korostetaan yksilöllisiä ja henkilökohtaisia opintosuunnitelmia, mutta yhtä lailla olennaista on yhteinen reflektointi vertaisten kanssa siitä, mitä, miksi ja miten olla opiskelija. Yliopiston tasolla opiskelijoiden menetyksiä on pyritty hallinnoimaan, minimoimaan ja korvaamaan, mikä sai kiitosta, mutta arkisten ja normaaliaikana näkymättömien pienten hetkien korvaamiseen virtuaalikohtaamiset mahdollistava teknologia taipui huonosti.

KIRJALLISUUS

- Eduskunta (2021) Vastaus kirjalliseen kysymykseen KK 59/2021 vp. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Documents/KKV_59+2021.pdf (luettu 5.1.2022)
- Elliott, Rebecca (2018) The Sociology of Climate Change as a Sociology of Loss. Archives Européennes de Sociologie. European Journal of Sociology 59 (3), 301–337.
- Helske, Satu & Ylöstalo, Hanna & Koskinen, Henri (2021) Samassa myrskyssä mutta eri veneissä. COVID-19 ja eriarvoisuus. Yhteiskuntapolitiikka 86 (5–6), 585–596.
- Holzer, Julia & Lüftenegger, Marko & Korlat, Selma & Pelikan, Elizabeth & Salmela-Aro, Katariina & Spiel, Christiane & Schober, Barbara (2021) Higher Education in Times of COVID-19: University Students’ Basic Need Satisfaction, Self-Regulated Learning, and Well-Being. AERA Open. <https://doi.org/10.1177/23328584211003164>
- Jakoby, Nina R. (2015) The Self and Significant Others: Toward a Sociology of Loss. *Illness, Crisis & Loss* 23 (2), 110–128.
- Maddrell, Avril (2020) Bereavement, grief, and consolation: Emotional-affective geographies of loss during COVID-19. *Dialogues in Human Geography* 10 (2), 107–111.
- Sirrine, Erica H. & Kliner, Olivia & Gollery, Thomas J. (2021) College Student Experiences of Grief and Loss Amid the COVID-19 Global Pandemic. *OMEGA – Journal of Death and Dying*. doi: 10.1177/00302228211027461
- Tampereen yliopisto & Sarasjärvi, Kiira & Vuolanto, Pia (2021) Well-being in university students during the first wave of the COVID-19 pandemic in Finland. (Report in Finnish). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.4620752>
- THL (2021) Korkeakouluopiskelijoiden mielenterveys, elintavat ja opiskeluryhmään kuuluminen. KOTT 2021-tutkimuksen tuloksia. <https://thl.fi/documents/10531/5589167/KOTT2021-tutkimuksen+perustulokset.pdf/db343de6-25d0-0964-42a9-ffe268d9932d?t=1639369139813> (luettu 5.1.2022)
- UEF (2021) Itä-Suomen yliopiston tekoja opiskelijoiden ja opettajien hyvinvoinnin parantamiseksi. <https://www.uef.fi/fi/artikkeli/ita-suomen-yliopiston-tekoja-opiskelijoiden-ja-opettajien-hyvinvoinnin-parantamiseksi> (luettu 5.1.2022)
- Van de Velde, Sarah & Buffel, Veerle & Bracke, Piet et al. (2021) The COVID-19 International Student Well-being Study. *Scandinavian Journal of Public Health* 49 (1), 114–122. doi:10.1177/1403494820981186
- Walther, Andreas (2006) Regimes of youth transitions. Choice, flexibility and security in young people’s experiences across different European contexts. *Young* 14 (2), 119–139.

TIIVISTELMÄ

Sanna Aaltonen: Menetyksen ulottuvuudet ensimmäisen vuoden opiskelijoiden covid-19-arjessa

Tässä analyysissä tarkastelen ensimmäisen vuoden opiskelijoiden kokemuksia pandemian varjostamasta opiskelusta menetyksen sosiologian viitekehyksessä. Analyysi perustuu kahteen ryhmähaastatteluun, jotka ovat osa viiden eurooppalaisen yliopiston Student life during covid-19-tiedonkeruuta. Jäsenän opiskelijoiden kokemuksia neljän menetyksen ulottuvuuden kautta, joita ovat materiaalisuus, tieto, politiikka ja käytännöt. Fuksien opiskelua luonnehtivat erityisjärjestelyt ja etäopetus, materiaallinen paikan menetys, joka heijastui ihmissuhteisiin, identiteettiin ja ajankäyttöön. Menetys on tuonut surua ja harmia, mutta se on luonteeltaan ambivalentti ja jotkut opiskelijat ovat sen kautta pystyneet rakentamaan arkeensa mielekkäitä aika-

tila-polkuja. Opiskelijoiden näkökulmasta tietoa heidän menetyksistään on julkisuudessa tarjottu sekä säälivässä että syyttävässä hengessä: yhtäältä heidän hyvinvoinnistaan on kyselytutkimusten perusteella oltu korostetun huolissaan ja toisaalta heidän väitetty välinpitämättömyytensä kokoontumisrajoituksille on nähty lähiympäristöä uhkaavana toimintana. Yliopiston tasolla opiskelijoiden menetyksiä on pyritty hallinnoimaan, minimoimaan ja korvaamaan, mikä sai kiitosta, mutta opiskelun väliin jäävien pienten sosiaalisten hetkien korvaamiseen virtuaalikohtaamiset mahdollistava teknologia taipui huonosti. covid-19-pandemian aiheuttama paikan menetys teki näkyväksi juuri arkisten kohtaamisten merkityksen ei vain arjen jaksamisessa, vaan myös opintoihin kiinnittymisessä ja opiskelun mielekkyyden löytämisessä.

KIRJOITTAJA

Aaltonen, Sanna, VTT, dos., yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto (sanna.aaltonen[at]uef.fi)